

Η κατανομή του βάρους απόδειξης στο Δίκαιο της ΕΕ κατά των διακρίσεων

Goran Selanec S.J.D.

Θεσσαλονίκη

23 Νοεμβρίου 2023

Χρηματοδοτούμενο από το Πρόγραμμα "Citizens, Equality, Rights and Values 2021-2027"
της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

1

Νομοθετική βάση

Οδηγία 2006/54/ΕΚ (αναδιατυπωμένη οδηγία) :

"Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα, σύμφωνα με το εθνικό τους δικαστικό σύστημα, για να εξασφαλίζουν ότι, όταν πρόσωπα που θεωρούν ότι αδικούνται επειδή δεν εφαρμόστηκε σε αυτά η αρχή της ίσης μεταχείρισης αποδεικνύουν, ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης αρμόδιας αρχής, πραγματικά περιστατικά από τα οποία μπορεί να πιθανολογηθεί ότι υπήρξε άμεση ή έμμεση διάκριση, εναπόκειται στον εναγόμενο να αποδείξει ότι δεν υπήρξε παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης."

- Οδηγία 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου, άρθρο 8
- Οδηγία 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, άρθρο 10

2

Το βάρος της απόδειξης ως έκφραση αποτελεσματικής νομικής προστασίας

- αποσκοπεί στην **εξάλειψη των εμποδίων στην αποτελεσματική δικαστική προστασία** των δικαιωμάτων κατά των διακρίσεων που παρέχει η έννομη τάξη της ΕΕ
 - έκφραση της θεμελιώδους αρχής της αποτελεσματικής έννομης προστασίας του δικαίου της ΕΕ
- **δεν απαλλάσσει (αναγκαστικά) τον ενάγοντα** από τη συμβατική υποχρέωση να προσκομίσει στοιχεία ικανά να πείσουν το δικαστήριο ότι υπήρξε διάκριση

3

Αποτελεσματική δικαστική προστασία

• Υπόθεση 222/84 Johnston

"...πρέπει κατ' αρχάς να ληφθεί υπόψη ότι το άρθρο 6 της οδηγίας απαιτεί από τα κράτη μέλη να θεσπίσουν στο εσωτερικό τους νομικό σύστημα τα μέτρα που είναι αναγκαία για να μπορέσουν όλα τα πρόσωπα που θεωρούν ότι θίγονται από διακρίσεις "να ασκήσουν τις αξιώσεις τους με δικαστική διαδικασία". Από τη διάταξη αυτή συνάγεται ότι τα **κράτη μέλη πρέπει να λαμβάνουν μέτρα επαρκώς αποτελεσματικά για την επίτευξη του σκοπού της οδηγίας και ότι πρέπει να εξασφαλίζουν ότι τα δικαιώματα που απονέμονται κατ' αυτόν τον τρόπο μπορούν να επικαλούνται αποτελεσματικά από τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.**

Η απαίτηση δικαστικού ελέγχου που προβλέπεται στο εν λόγω άρθρο **αντικατοπτρίζει μια γενική αρχή του δικαίου που διέπει τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών.** Η αρχή αυτή κατοχυρώνεται επίσης στα άρθρα 6 και 13 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών της 4ης Νοεμβρίου 1950, όπως αναγνώρισαν το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και η Επιτροπή στην κοινή δήλωσή τους της 5ης Απριλίου 1977 (Επίσημη Εφημερίδα C 103, σ. 1) και όπως αναγνώρισε το Δικαστήριο στις αποφάσεις του, οι αρχές στις οποίες βασίζεται η σύμβαση αυτή πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στο κοινοτικό δίκαιο.

Δυνάμει του άρθρου 6 της οδηγίας 76/207, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα της προαναφερθείσας γενικής αρχής, όλα τα πρόσωπα έχουν το δικαίωμα να προσφύγουν ενώπιον του αρμόδιου δικαστηρίου κατά των μέτρων που θεωρούν ότι αντιβαίνουν στην αρχή της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών που θεσπίζει η οδηγία. Εναπόκειται στα κράτη μέλη να εξασφαλίσουν τον αποτελεσματικό δικαστικό έλεγχο όσον αφορά την τήρηση των εφαρμοστέων διατάξεων του κοινοτικού δικαίου και της εθνικής νομοθεσίας που αποβλέπει στην υλοποίηση των δικαιωμάτων που προβλέπει η οδηγία.

Επομένως, στο σκέλος αυτό του έκτου ερωτήματος που έθεσε το Industrial tribunal πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η **αρχή του αποτελεσματικού δικαστικού ελέγχου που προβλέπεται** στο άρθρο 6 της οδηγίας 76/207 του Συμβουλίου, της 9ης Φεβρουαρίου 1976, δεν επιτρέπει να θεωρηθεί ως αδιάσειστο αποδεικτικό στοιχείο ένα πιστοποιητικό που εκδίδεται από εθνική αρχή, με το οποίο βεβαιώνεται ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις για την παρέκκλιση από την αρχή της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών για λόγους προστασίας της δημόσιας ασφάλειας, ώστε να αποκλείεται η άσκηση οποιασδήποτε εξουσίας ελέγχου από τα δικαστήρια."

4

Θεμελιώδες δικαίωμα

- Άρθρο 47 ΧΘΔ

Καθένας του οποίου τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που κατοχυρώνονται από το δίκαιο της Ένωσης παραβιάζονται, **έχει δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής** ενώπιον δικαστηρίου σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται στο παρόν άρθρο.

Καθένας δικαιούται δίκαιη και δημόσια ακρόαση εντός εύλογου χρόνου από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο που έχει προηγουμένως συσταθεί με νόμο.

Όλοι έχουν τη δυνατότητα να συμβουλευούνται, να υπερασπίζονται και να εκπροσωπούνται.

Η νομική συνδρομή παρέχεται σε όσους δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους, εφόσον είναι αναγκαία για την εξασφάλιση αποτελεσματικής πρόσβασης στη δικαιοσύνη.

- Άρθρο 51 ΧΘΔ

Οι διατάξεις του παρόντος Χάρτη απευθύνονται στα θεσμικά και λοιπά όργανα, τους οργανισμούς και τις υπηρεσίες της Ένωσης, τηρουμένης δεόντως της **αρχής της επικουρικότητας**, και στα κράτη μέλη **μόνον όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης**. Ως εκ τούτου, σέβονται τα δικαιώματα, τηρούν τις αρχές και προωθούν την εφαρμογή τους σύμφωνα με τις αντίστοιχες αρμοδιότητές τους και τηρώντας τα όρια των αρμοδιοτήτων της Ένωσης, όπως της έχουν ανατεθεί από τις Συνθήκες.

Ο Χάρτης **δεν επεκτείνει το πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης** πέραν των αρμοδιοτήτων της Ένωσης **ούτε θεσπίζει νέες αρμοδιότητες ή καθήκοντα** για την Ένωση, ούτε τροποποιεί αρμοδιότητες και καθήκοντα όπως ορίζονται στις Συνθήκες.

5

Πλήρης αποτελεσματικότητα - κάθετη και οριζόντια -

C-30/19 Braathens Regional Aviation

56 ..η συμμόρφωση με το δίκαιο της ΕΕ δεν φτάνει μέχρι του σημείου να απαιτεί τη δημιουργία νέου δικαιώματος αγωγής, αλλά απλώς να αρνηθεί το αιτούν δικαστήριο να εφαρμόσει έναν διαδικαστικό κανόνα σύμφωνα με τον οποίο το δικαστήριο που επιλαμβάνεται, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, αγωγής αποζημίωσης που ασκείται από πρόσωπο που θεωρεί τον εαυτό του θύμα διάκρισης, δεν μπορεί να αποφανθεί επί του ζητήματος της ύπαρξης διάκρισης για τον μοναδικό λόγο ότι ο εναγόμενος συμφώνησε να καταβάλει στον ενάγοντα το ποσό της ζητούμενης αποζημίωσης, χωρίς ωστόσο να αναγνωρίσει την ύπαρξη της εν λόγω διάκρισης, και ότι αυτό συμβαίνει λόγω του ασυμβίβαστου του κανόνα αυτού όχι μόνο με τα άρθρα 7 και 15 της οδηγίας 2000/43, αλλά και με το άρθρο 47 του Χάρτη.

57 Συναφώς, πρέπει να υπενθυμιστεί, πρώτον, ότι, όπως διαπιστώθηκε στη σκέψη 38 της παρούσας αποφάσεως, τα άρθρα 7 και 15 της οδηγίας 2000/43 **επιδιώκουν να εξασφαλίσουν την πραγματική και αποτελεσματική δικαστική προστασία του δικαιώματος ίσης μεταχειρίσεως μεταξύ** προσώπων ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής που απορρέει από την οδηγία αυτή. Προκύπτει ότι **τα άρθρα αυτά απλώς εξειδικεύουν το δικαίωμα πραγματικής δικαστικής προστασίας, όπως κατοχυρώνεται από το άρθρο 47 του Χάρτη, το οποίο αρκεί από μόνο του και δεν χρειάζεται να εξειδικεύεται από διατάξεις του δικαίου της Ένωσης ή του εθνικού δικαίου για να προσδώσει στους ιδιώτες δικαίωμα το οποίο μπορούν να επικαλεστούν ως τέτοιο** (απόφαση της 17ης Απριλίου 2018, Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, σκέψεις 76 έως 78).

58 Δεύτερον, δυνάμει της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης, αν το εθνικό δίκαιο δεν μπορεί να ερμηνευθεί σύμφωνα με τις απαιτήσεις του δικαίου της Ένωσης, κάθε εθνικό δικαστήριο που εκδικάζει υπόθεση που εμπίπτει στη δικαιοδοσία του έχει, ως όργανο κράτους μέλους, την υποχρέωση να μην εφαρμόζει κάθε διάταξη του εθνικού δικαίου που αντίκειται σε διάταξη του δικαίου της Ένωσης με άμεσο αποτέλεσμα στην υπόθεση που εκκρεμεί ενώπιόν του (βλ. προς τούτο, απόφαση της 24ης Ιουνίου 2019, Porfawski, C-573/17, EU:C:2019:530, σκέψεις 53 και 61 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

6

Διαδικαστικός μηχανισμός κατανομής ευθυνών

- Σκοπός της εγγύησης του βάρους απόδειξης είναι **να κατανέμει τις ευθύνες** μεταξύ των μερών μιας διαφοράς που σχετίζονται με την **προσκόμιση αποδεικτικών στοιχείων ικανών να καταδείξουν ένα σύνολο πραγματικών περιστατικών** βάσει των οποίων το δικαστήριο μπορεί να **συμπεράνει** με αποδεκτό βαθμό πιθανότητας ότι ο ισχυρισμός περί διακρίσεων (δεν) δικαιολογείται.

7

Βασικά στοιχεία του μηχανισμού

- Το βάρος της απόδειξης κατανέμει τα δικαιώματα και τα καθήκοντα μεταξύ 1) ενός ενάγοντος (προσφεύγοντος), 2) ενός εναγομένου (εναγομένου) και 3) ενός κριτή γεγονότων (δικαστηρίου) σε σχέση με
 - Το έργο της **προσκόμισης** αποδεικτικών στοιχείων
 - Το έργο της **πειθούς** μέσω αποδείξεων
- Τα δύο καθήκοντα διαχωρίζονται λειτουργικά
 - το βάρος μπορεί να ανακατανεμηθεί σε σχέση με την ευθύνη προσκόμισης αποδεικτικών στοιχείων χωρίς να ανακατανεμηθεί το βάρος της πειθούς

8

Κλίμακα πιθανών "εκ πρώτης όψεως" παραδοχών

Παραγωγή για να επιτραπεί η συνέχιση της διαδικασίας/ενδεχομένως

μετατόπιση του βάρους παραγωγής

- να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με συγκεκριμένα γεγονότα που επιτρέπουν στο δικαστήριο να βγάλει συμπεράσματα σχετικά με τα γεγονότα αυτά
- να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία που να αποδεικνύουν την ύπαρξη συγκεκριμένων πραγματικών περιστατικών που αποδεικνύουν ότι η αξίωση δεν είναι *επιτόλαιη* ή *απίθανη*:
 - εξαλείφοντας την πιθανότερη αιτιολόγηση της επίμαχης απόφασης
 - τα γεγονότα επιτρέπουν το συμπέρασμα ότι ένα λογικό άτομο θα μπορούσε να υποψιαστεί ότι μια επίμαχη απόφαση είναι κατά κάποιο τρόπο αμφισβητήσιμη

Παραγωγή για να πείσετε και να μετατοπίσετε το βάρος

- να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με συγκεκριμένα γεγονότα (υποτιθέμενης) πειστικής ισχύος που επιτρέπουν στον δικαστή να συμπεράνει ότι είναι:
 - είναι εύλογο να υποθέσουμε ότι η ισχυριζόμενη παραβίαση θα μπορούσε να έχει συμβεί
 - εύλογο να υποθέσουμε ότι η ισχυριζόμενη παραβίαση
 - προφανώς συνέβη
 - πιθανόν να συνέβη
 - πιθανότατα συνέβη

9

Διαδικαστικό πεδίο εφαρμογής της εγγύησης του βάρους απόδειξης της ΕΕ

- C-109/88 *Danfoss* (1989)

14 Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο 6 της οδηγίας για την ίση αμοιβή, τα κράτη μέλη οφείλουν, σύμφωνα με τις εθνικές συνθήκες και τα νομικά τους συστήματα, να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για να εξασφαλίζουν την εφαρμογή της αρχής της ίσης αμοιβής και να διαθέτουν αποτελεσματικά μέσα για την τήρησή της.

Η μέριμνα για την αποτελεσματικότητα που διέπει την οδηγία σημαίνει ότι **πρέπει να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι συνεπάγεται προσαρμογές των εθνικών κανόνων σχετικά με το βάρος της απόδειξης σε ειδικές περιπτώσεις όπου οι προσαρμογές αυτές είναι αναγκαίες για την αποτελεσματική εφαρμογή της αρχής της ισότητας.**

10

Διαδικαστικό πεδίο εφαρμογής της εγγύησης του βάρους απόδειξης της ΕΕ

- Η εγγύηση απαιτεί **προσαρμογή** των εθνικών δικονομικών κανόνων στο πλαίσιο των διαδικασιών κατά των διακρίσεων
- Η προσαρμογή μπορεί να επιτευχθεί με βάση
 - την αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας
 - την αρχή της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας
- Τι είδους δικονομικοί κανόνες εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής της εγγύησης της ΕΕ για το βάρος της απόδειξης:
 - Κανόνες για την παρουσίαση αποδεικτικών στοιχείων (παραγωγή);
 - Κανόνες που καθορίζουν την πειστικότητα των αποδεικτικών στοιχείων;
 - κανόνες που καθορίζουν τη δομή της γνωστικής αξιολόγησης των κριτών που υποβάλλουν αποδεικτικά στοιχεία

11

Το ουσιαστικό πεδίο εφαρμογής της εγγύησης της ΕΕ για το βάρος της απόδειξης

- Η εφαρμογή της αρχής της ΕΕ για το βάρος της απόδειξης θα παρουσιάζει διαφορετικές "ιδιαιτερότητες" ανάλογα με την ουσιαστική εγγύηση κατά των διακρίσεων, την οποία θα έπρεπε να διευκολύνει η επιβολή:
 - Άμεσες διακρίσεις
 - Έμμεσες διακρίσεις
 - Εύλογη προσαρμογή
 - Διακριτική παρενόχληση
 - Σεξουαλική παρενόχληση

12

Απόδειξη των διακρίσεων Τυπική κατά ουσιαστική

– Τι πρέπει να αποδειχθεί - ποια γεγονότα είναι ουσιώδη/σχετικά με το θέμα;

- Μεροληψία
 - Προκατάληψη
 - Στερεότυπο (λογικό ή/και παράλογο)
- Ασυνέπεια (παραβίαση του τύπου)
 - Όμοια αντιμετωπίζονται ανόμοια
 - τα μη αρεστά αντιμετωπίζονται το ίδιο (ή με ανεπαρκή διάκριση)
- Αρνητικές επιπτώσεις της ιδιότητας μέλους ομάδας (αποτέλεσμα της πραγματικής ζωής)
 - επικεντρώνεται στις πραγματικές συνέπειες της εξεταζόμενης αντιμετώπισης

13

Απόδειξη άμεσων διακρίσεων

- Να προσκομίσει στοιχεία σχετικά με τα πραγματικά περιστατικά βάσει των οποίων το δικαστήριο μπορεί να βγάλει τα συμπεράσματά του και τα συμπεράσματά του σχετικά με το ζήτημα του εάν η επίμαχη αντιμετώπιση ήταν:
 - **δυσμενής**
 - **σχετίζεται** με λόγο διάκρισης
- Ποιος είναι στην πραγματικότητα ο ρόλος του "συγκριτή";
 - ουσιώδης ή εργαλειακός

14

Ουσιαστικό κατώτατο όριο Prima Facie

- Τι σημαίνει "**τεκμαίρω**" - η κλίμακα των πιθανών προτύπων για το δικαστικό συμπέρασμα
 - Υπό το πρίσμα της εμπειρίας, τα γεγονότα υποδηλώνουν με βάσιμες προοπτικές ότι οι διακρίσεις αποτελούν εύλογη εξήγηση (**εύλογη αιτία**)
 - χωρίς άλλη εξήγηση των παρουσιαζόμενων γεγονότων, είναι πιθανότερο ότι οι διακρίσεις εξηγούν τα γεγονότα (**υπεροχή των αποδείξεων**)
 - συγκεκριμένη, ευκρινής και εξατομικευμένη υποψία ότι υπάρχει διάκριση (**εύλογη υποψία**)
 - τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίζονται πρέπει να είναι τέτοια ώστε να καθιστούν ουσιαστικά πιο πιθανό να είναι αληθές από το να μην είναι αληθές ότι έγινε διάκριση (**σαφείς και πειστικές αποδείξεις**)

15

Η αποκρυπτογράφηση της μετατόπισης

- Πώς ο εναγόμενος ικανοποιεί το βάρος της απόδειξής του/τι ακριβώς μετατοπίστηκε;
 - με την **προσκόμιση** αποδεικτικών στοιχείων για συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά που επιτρέπουν στον δικαστή να βγάλει συμπεράσματα σχετικά με αυτά;
 - το βάρος της πειθούς παραμένει στον ενάγοντα
 - προσκομίζοντας αποδεικτικά στοιχεία ικανά να **πείσουν το δικαστήριο** ότι:
 - *το εκ πρώτης όψεως* τεκμήριο είναι αβάσιμο (κριτήριο επάρκειας)
 - το πλήρες βάρος της περαιτέρω προσκόμισης και πειθούς επιστρέφει στον ενάγοντα
 - αποδεικνύοντας ότι η επίμαχη απόφαση δεν είχε πράγματι καμία σχέση με το ύποπτο κριτήριο (πλήρης επιβάρυνση);
 - Ποιος είναι ο βαθμός πειστικότητας που πρέπει να επιδείξουν τα αποδεικτικά του στοιχεία για να πείσουν το δικαστήριο;

16

Πρώιμη νομολογία C-109/88 *Danfoss* (1989)

"**εάν** το σύστημα αμοιβών στερείται **παντελώς διαφάνειας** και τα στατιστικά στοιχεία αποκαλύπτουν διαφορά στις αμοιβές μεταξύ ανδρών και γυναικών εργαζομένων, το βάρος της απόδειξης μετατοπίζεται στον εργοδότη για να **εξηγήσει** τη διαφορά αμοιβών με παράγοντες που δεν σχετίζονται με το φύλο".

- **Κατώτατο όριο:**

- "αιτήθηκε και αρνήθηκε" - ο αιτών ζήτησε εξηγήσεις αλλά αρνήθηκε
 - παντελής έλλειψη διαφάνειας
- στατιστικά στοιχεία που αποκαλύπτουν (συγκρίσιμη) **δυσμενή αποτελέσματα** της αντιμετώπισης
 - σύγκριση με βάση την ομάδα
- συμμετοχή στην ομάδα

17

Πρώιμη νομολογία C-109/88 *Danfoss* (1989)

"15 Για να αποδείξει ότι η πρακτική του στο θέμα των μισθών δεν λειτουργεί συστηματικά σε βάρος των γυναικών εργαζομένων, ο εργοδότης θα πρέπει να **αναφέρει πώς εφάρμοσε τα κριτήρια** σχετικά με τις προσαυξήσεις και θα αναγκαστεί έτσι να καταστήσει το σύστημα αμοιβών του διαφανές ."

- Η μετατόπιση:

- Παραγωγή αποδείξεων για παράγοντες που δεν σχετίζονται με το φύλο
- υποχρέωση "**λογοδοσίας**"
 - εξήγηση των κριτηρίων που χρησιμοποιήθηκαν για τη λήψη αποφάσεων

- τι θα συμβεί αν ο εναγόμενος προσκομίσει στοιχεία που να αποδίδουν τα κριτήρια που χρησιμοποιήθηκαν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και να πείσουν το δικαστήριο ότι η διαδικασία δεν ήταν συστηματικά στημένη;

- το γεγονός ότι το κριτήριο του φύλου δεν χρησιμοποιήθηκε με κάποιο κρυφό οργανωμένο τρόπο για να μειωθούν οι γυναίκες δεν σημαίνει ότι η συγκεκριμένη ενάγουσα δεν υπέστη διακρίσεις στη συγκεκριμένη περίπτωση
- απάντηση που προτάθηκε στο C-381/99 *Brunhoffer*
 - το βάρος επιστρέφει στον ενάγοντα

18

Πρώιμη νομολογία

C-127/92 Enderby

" εάν η αμοιβή των λογοθεραπευτών είναι **σημαντικά** χαμηλότερη από εκείνη των φαρμακοποιών και εάν οι πρώτοι είναι **αποκλειστικά γυναίκες**, ενώ οι δεύτεροι είναι **κυρίως άνδρες**, υπάρχει εκ πρώτης όψεως περίπτωση διάκρισης λόγω φύλου

Όταν υπάρχει εκ πρώτης όψεως υπόθεση διάκρισης, εναπόκειται στον εργοδότη να αποδείξει ότι υπάρχουν **αντικειμενικοί λόγοι** για τη διαφορά στις αποδοχές. Οι εργαζόμενοι δεν θα μπορούσαν να επιβάλουν την αρχή της ίσης αμοιβής ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων εάν η απόδειξη μιας εκ πρώτης όψεως περίπτωσης διάκρισης δεν μετατόπιζε στον εργοδότη το βάρος της απόδειξης ότι η διαφορά αμοιβής **δεν συνιστά πράγματι διάκριση** (βλέπε, κατ' αναλογία, την προαναφερθείσα απόφαση Danfoss, σκέψη 13). "

19

Πρώιμη νομολογία

C-127/92 Enderby

- Τα prima facie στοιχεία
 - δεδομένα που δείχνουν στατιστικά σημαντική διαφορά στη μεταχείριση (μεταξύ ομάδων που εκτελούν εργασία ίσης αξίας)
 - δεδομένα που δείχνουν στατιστικά σημαντική διαφορά στη δομή (φύλο, εθνικότητα κ.λπ.) των δύο ομάδων
 - συμμετοχή σε μειονεκτική ("μειονοτική") ομάδα
- Τα στοιχεία άμυνας της μετατόπισης
 - "να δείξει" αντικειμενικούς λόγους
 - Που δεν σχετίζεται με λόγο διάκρισης
 - απαντώντας στο ζήτημα της έλλειψης διαφάνειας
 - ο εργοδότης προσπάθησε να υπερασπιστεί τη διαδικαστική ισότητα επικαλούμενος τη "δημοκρατική" διαδικασία των συλλογικών διαπραγματεύσεων
 - η αδιαφάνεια της υποτιθέμενης "αντιπροσωπευτικής" διαδικασίας και η ιστορία των συνδικάτων ως "ανδροκρατούμενων" οργανώσεων έδειξαν ότι ο λόγος δεν ήταν "αντικειμενικός"

20

Πρώιμη νομολογία - Μαθήματα PFD

- **Prima Facie Διακρίσεις: (ισχυρό) τεκμήριο**
 - να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία που να επιτρέπουν (τουλάχιστον προσωρινά) το συμπέρασμα ότι *είναι εύλογο* ότι η επίμαχη μεταχείριση *σχετίζεται με τη χρήση* απαγορευμένων κριτηρίων
 - το πρότυπο αξιολόγησης των προσκομιζόμενων αποδεικτικών στοιχείων είναι η υπεροχή ή ενδεχομένως λιγότερο
 - έλλειψη διαφάνειας + αληθοφάνεια της χρήσης απαγορευμένων κριτηρίων εντολή για τη μετατόπιση
 - η αληθοφάνεια της χρήσης απαγορευμένων κριτηρίων αποδεικνύεται μέσω στατιστικών στοιχείων βάσει ομάδων
 - ο ενάγων έχει *δικαίωμα* να ζητήσει τη μετατόπιση- ο δικαστής έχει καθήκον
 - μεταθέτει το βάρος της παραγωγής και της πειθούς
 - Εάν ο εναγόμενος δεν εκπληρώσει το βάρος της απόδειξής του, *ο δικαστής έχει καθήκον να εκδώσει απόφαση* υπέρ της ενάγουσας και να δηλώσει ότι υπέστη διακρίσεις

21

Πρώιμη νομολογία - Μαθήματα μετατόπισης

- **Η μετατόπιση: ισχυρή αλλά όχι πλήρης**
 - υποχρέωση **προσκόμισης αποδεικτικών στοιχείων** για τους "αντικειμενικούς παράγοντες" που χρησιμοποιήθηκαν κατά τη λήψη αποφάσεων
 - να καταστήσει τη διαδικασία διαφανή
 - τα προσκομισθέντα αποδεικτικά στοιχεία πρέπει να **πείσουν πειστικά** τον δικαστή ότι οι εκτιμήσεις που σχετίζονται με το φύλο δεν χρησιμοποιήθηκαν **συστηματικά** από τον εργοδότη για την παροχή πλεονεκτημάτων στους άνδρες έναντι των γυναικών
 - τουλάχιστον με την υπεροχή των αποδείξεων: είναι πιθανότερο το σύστημα να εξηγείται με την τακτική χρήση των παρουσιαζόμενων "αντικειμενικών παραγόντων" παρά με την κρυφή χρήση κριτηρίων που εισάγουν διακρίσεις
 - ο εναγόμενος δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει τη στρατηγική "του εφικτού λόγου"
 - τα γεγονότα πρέπει να είναι "αντικειμενικά" - να αποδεικνύεται ότι σχετίζονται πραγματικά με πραγματικές επιχειρηματικές ανάγκες
 - δυνατότητα επιστροφής του βάρους στον ενάγοντα

22

Σύγχρονη νομολογία

- C-381/99 Brunhoffer
- C - 17/05 Cadman
- C - 54/07 Feryn
- C-104/10 Kelly
- C-415/10 Meister
- C-81/12 Αποδοχή
- C-83/14 CHEZ
- C-531/15 Otero Ramos

23

Ο ρόλος του συγκριτή

- Είναι η απόδειξη της "ομοιότητας" απαραίτητη για το δικαστικό συμπέρασμα περί διακρίσεων;
 - διακρίσεις ως τυπική συνέπεια
 - η διάκριση συνεπάγεται διαφορετική μεταχείριση μεταξύ δύο επαρκώς παρόμοιων καταστάσεων
 - απαιτεί συγκριτή
- Ποιος πρέπει να προσκομίσει την απόδειξη της (μη) ομοιότητας;
 - ο ενάγοντας σε μια εκ πρώτης όψης φάση;
 - ο εωαγόμενος ως μέρος της άμυνας της μετατόπισης;

24

C-381/99 Brunhoffer

57 Επομένως, σύμφωνα με τους συνήθεις κανόνες αποδείξεως, εναπόκειται στον ενάγοντα της κύριας δίκης να αποδείξει ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου ότι συντρέχουν οι προϋποθέσεις που δημιουργούν τεκμήριο άνιση αμοιβής που απαγορεύεται από το άρθρο 119 της Συνθήκης και την οδηγία.

58 Συνεπώς, εναπόκειται στην ενάγουσα να αποδείξει με κάθε μορφή αποδεκτού αποδεικτικού στοιχείου ότι **η αμοιβή που λαμβάνει από την τράπεζα είναι μικρότερη από εκείνη του επιλεγμένου συγκριτή της** και ότι **εκτελεί την ίδια εργασία ή εργασία ίσης αξίας**, συγκρίσιμη με εκείνη που εκτελεί αυτός, έτσι ώστε εκ πρώτης όψεως να είναι θύμα διακρίσεων που μπορούν να εξηγηθούν μόνο από τη διαφορά φύλου.

59 Αντίθετα με ό,τι φαίνεται να δέχεται το αιτούν δικαστήριο, **ο εργοδότης δεν υποχρεούται επομένως να αποδείξει ότι οι δραστηριότητες των δύο εργαζομένων είναι διαφορετικές.**

60 αν η ενάγουσα της κύριας δίκης προσκομίσει στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι τα κριτήρια για την εξακρίβωση της ύπαρξης διαφοράς αμοιβής μεταξύ γυναίκας και άνδρα και για τον προσδιορισμό συγκρίσιμης εργασίας πληρούνται στην προκειμένη περίπτωση, θα υφίστατο εκ πρώτης όψεως περίπτωση διακρίσεως και θα εναπόκειτο, **στη συνέχεια, στον εργοδότη να αποδείξει ότι δεν υπήρξε παραβίαση της αρχής της ίσης αμοιβής.**

61 Προς τούτο, ο εργοδότης θα μπορούσε να αρνηθεί ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις εφαρμογής της αρχής, αποδεικνύοντας με κάθε νόμιμο μέσο, μεταξύ άλλων, ότι οι **δραστηριότητες που πράγματι ασκούν οι δύο εργαζόμενοι δεν είναι πράγματι συγκρίσιμες.**

62 Ο εργοδότης θα μπορούσε επίσης να δικαιολογήσει τη διαφορά στις αποδοχές με αντικειμενικούς παράγοντες που δεν σχετίζονται με οποιαδήποτε διάκριση λόγω φύλου, αποδεικνύοντας ότι **υπήρχε διαφορά, που δεν σχετίζεται με το φύλο, για να εξηγήσει** την καταβολή υψηλότερης μηνιαίας προσαύξησης στον επιλεγμένο συγκριτή.

25

C - 54/07 Feryn

"Το γεγονός ότι ένας εργοδότης δηλώνει δημοσίως ότι δεν θα προσλάβει εργαζομένους ορισμένης εθνικής ή φυλετικής καταγωγής, κάτι που είναι σαφώς **ικανό να αποτρέψει έντονα** ορισμένους υποψηφίους από το να υποβάλουν την υποψηφιότητά τους και, κατά συνέπεια, να **εμποδίσει την πρόσβασή τους στην αγορά εργασίας, συνιστά άμεση διάκριση κατά την** πρόσληψη κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2000/43/EK για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνικής καταγωγής. Η ύπαρξη μιας τέτοιας άμεσης διάκρισης **δεν εξαρτάται από την ταυτοποίηση του καταγγέλλοντος που ισχυρίζεται ότι έχει πέσει θύμα** αυτής της διάκρισης.

...

Το άρθρο 15 της οδηγίας 2000/43 για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνικής καταγωγής απαιτεί ότι οι **κανόνες περί κυρώσεων** που επιβάλλονται σε περίπτωση παραβίασης των εθνικών διατάξεων, οι οποίοι θεσπίζονται για τη μεταφορά της οδηγίας αυτής, πρέπει να είναι αποτελεσματικοί, αναλογικοί και αποτρεπτικοί, **ακόμη και όταν δεν υπάρχει αναγνωρίσιμο θύμα.**"

26

C - 54/07 Feryn

"Το άρθρο 8 της οδηγίας 2000/43 ορίζει συναφώς ότι, **όταν υπάρχουν πραγματικά περιστατικά από τα οποία μπορεί να συναχθεί το τεκμήριο** ότι υπήρξε άμεση ή έμμεση διάκριση, **εναπόκειται στον εναγόμενο να αποδείξει ότι δεν υπήρξε παραβίαση** της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Προϋπόθεση της υποχρέωσης προσκόμισης αποδεικτικών στοιχείων προς αντίκρουση που προκύπτει έτσι για τον φερόμενο ως δράστη της διάκρισης είναι η **απλή διαπίστωση ότι το τεκμήριο της διάκρισης έχει προκύψει** με βάση διαπιστωμένα πραγματικά περιστατικά.

Δηλώσεις με τις οποίες ένας εργοδότης γνωστοποιεί δημοσίως ότι, στο πλαίσιο της πολιτικής του για την πρόσληψη προσωπικού, δεν θα προσλάβει εργαζόμενους ορισμένης εθνικότητας ή φυλετικής καταγωγής **μπορεί να συνιστούν γεγονότα** τέτοιας φύσης που να δημιουργούν τεκμήριο για **πολιτική προσλήψεων** που εισάγει διακρίσεις.

Συνεπώς, εναπόκειται στον εν λόγω εργοδότη **να αποδείξει** ότι **δεν παραβίασε** την αρχή της ίσης μεταχείρισης, πράγμα που μπορεί να πράξει, **μεταξύ άλλων**, αποδεικνύοντας ότι η πραγματική πρακτική προσλήψεων της επιχείρησης δεν ανταποκρίνεται στις δηλώσεις αυτές.

Εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει αν τα πραγματικά περιστατικά που προβάλλονται κατά του εν λόγω εργοδότη είναι αποδεδειγμένα και **να αξιολογήσει την επάρκεια των αποδεικτικών στοιχείων που ο εργοδότης προσκομίζει προς στήριξη των** ισχυρισμών του ότι δεν παραβίασε την αρχή της ίσης μεταχείρισης."

27

C-81/12 Accept

"47 Ωστόσο, η **Feryn δεν υποστηρίζει** ότι, προκειμένου να διαπιστωθεί η ύπαρξη "πραγματικών περιστατικών από τα οποία μπορεί να συναχθεί το τεκμήριο ότι υπήρξε ... διάκριση", σύμφωνα με το άρθρο 10, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78, το πρόσωπο που προέβη στις δηλώσεις σχετικά με την πολιτική προσλήψεων συγκεκριμένης οντότητας **πρέπει απαραίτητα να έχει τη νομική ικανότητα να καθορίζει άμεσα την πολιτική αυτή ή να δεσμεύει ή να εκπροσωπεί την εν λόγω οντότητα** σε θέματα προσλήψεων.

48 Το γεγονός και μόνο ότι δηλώσεις όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη μπορεί να μην προέρχονται απευθείας από έναν συγκεκριμένο εναγόμενο **δεν εμποδίζει κατ' ανάγκη να διαπιστωθεί**, όσον αφορά τον εν λόγω εναγόμενο, η ύπαρξη "πραγματικών περιστατικών από τα οποία μπορεί να συναχθεί το τεκμήριο ότι υπήρξε ... διάκριση".....

49 Από αυτό προκύπτει ότι ο εναγόμενος εργοδότης δεν μπορεί να αρνηθεί την ύπαρξη πραγματικών περιστατικών από τα οποία μπορεί να συναχθεί ότι εφαρμόζει πολιτική προσλήψεων που εισάγει διακρίσεις, απλώς και μόνο ισχυριζόμενος ότι οι δηλώσεις που υποδηλώνουν την ύπαρξη ομοφοβικής πολιτικής προσλήψεων προέρχονται από πρόσωπο το οποίο, **ενώ ισχυρίζεται και φαίνεται ότι διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διοίκηση του εν λόγω εργοδότη**, δεν είναι νομικά ικανό να τον δεσμεύει σε θέματα προσλήψεων.

50 Σε μια κατάσταση όπως αυτή που αποτελεί την αφετηρία της διαφοράς της κύριας δίκης, το γεγονός ότι ένας τέτοιος **εργοδότης δεν μπορεί να έχει λάβει σαφείς αποστάσεις από τις σχετικές δηλώσεις αποτελεί παράγοντα τον οποίο το δικαστήριο που επιλαμβάνεται της υποθέσεως μπορεί να λάβει υπόψη του στο πλαίσιο της** συνολικής εκτιμήσεως των πραγματικών περιστατικών."

28

C-81/12 Accept

- 56 Στο πλαίσιο αυτό, οι εναγόμενοι μπορούν να αντικρούσουν την ύπαρξη τέτοιας παράβασης ενώπιον των αρμόδιων εθνικών οργάνων ή δικαστηρίων αποδεικνύοντας, με κάθε νομικά επιτρεπτό μέσο, μεταξύ άλλων, ότι η πολιτική προσλήψεων που εφαρμόζουν βασίζεται σε παράγοντες που δεν σχετίζονται με οποιαδήποτε διάκριση λόγω γενετήσιου προσανατολισμού.
- 57 Προκειμένου να καταρριφθεί το μη αποδεικτικό τεκμήριο που μπορεί να προκύψει κατ' εφαρμογή του άρθρου 10, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78, δεν είναι αναγκαίο να αποδείξει ο εναγόμενος ότι στο παρελθόν έχουν προσληφθεί άτομα συγκεκριμένου σεξουαλικού προσανατολισμού, δεδομένου ότι μια τέτοια απαίτηση είναι πράγματι ικανή, υπό ορισμένες συνθήκες, να παρεμβαίνει στο δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή.
- 58 Κατά τη συνολική αξιολόγηση που διενεργεί ο εθνικός φορέας ή το δικαστήριο που εκδικάζει την υπόθεση, μια εκ πρώτης όψεως υπόθεση διάκρισης λόγω γενετήσιου προσανατολισμού μπορεί να καταρριφθεί με ένα σύνολο συνεπών αποδεικτικών στοιχείων. Όπως έχει, κατ' ουσίαν, υποστηρίξει η Accept, ένα τέτοιο σύνολο αποδεικτικών στοιχείων μπορεί να περιλαμβάνει, για παράδειγμα, μια αντίδραση του οικείου καθού, η οποία παίρνει σαφείς αποστάσεις από δημόσιες δηλώσεις στις οποίες στηρίζεται το φαινόμενο της διακρίσεως, καθώς και την ύπαρξη ρητών διατάξεων σχετικά με την πολιτική προσλήψεων που αποσκοπούν στη διασφάλιση της συμμορφώσεως προς την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως κατά την έννοια της οδηγίας 2000/78.

29

C-83/14 CHEZ

Στοιχεία που συνιστούν άμεση διάκριση

"Εν προκειμένω, η νομολογία του Δικαστηρίου, ..., είναι, εν προκειμένω, τέτοια ώστε να δικαιολογείται η ερμηνεία ότι η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως στην οποία αναφέρεται η εν λόγω οδηγία **δεν εφαρμόζεται σε συγκεκριμένη κατηγορία προσώπων, αλλά σε σχέση με τους λόγους** που αναφέρονται στο άρθρο 1 αυτής, έτσι ώστε η αρχή αυτή να αποβλέπει στο να ωφελήσει και πρόσωπα τα οποία, **μολονότι δεν είναι τα ίδια μέλη** της οικείας φυλής ή εθνοτικής ομάδας, **υφίστανται ωστόσο λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση ή ιδιαίτερο μειονέκτημα για έναν από τους λόγους αυτούς** (βλ. κατ' αναλογία την απόφαση Coleman, C-303/06, EU:C:2008:415, σκέψεις 38 και 50)...

Όσον αφορά την επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης κατάσταση, ενώ γίνεται δεκτό ότι, όπως ισχυρίζεται ενώπιον του Δικαστηρίου η κ. Νικολόβα, δεν έχει καταγωγή Ρομά, παραμένει γεγονός ότι η **καταγωγή των Ρομά**, εν προκειμένω η καταγωγή των περισσότερων κατοίκων της περιοχής στην οποία ασκεί την επιχείρησή της, **αποτελεί τον παράγοντα βάσει του οποίου η κ. Νικολόβα θεωρεί ότι υπέστη λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση** ή ιδιαίτερο μειονέκτημα...

...αν η διαφορετική μεταχείριση που απορρέει από την επίμαχη πρακτική μπορεί να θεωρηθεί ότι εισήχθη για λόγους εθνοτικής καταγωγής ... είναι αναγκαίο να επισημανθεί κατ' αρχάς ότι το **γεγονός και μόνο ότι στην επίμαχη στην κύρια δίκη συνοικία κατοικούν επίσης κάτοικοι που δεν έχουν καταγωγή Ρομά δεν αποκλείει ότι η πρακτική αυτή επιβλήθηκε ενόψει της κοινής εθνοτικής καταγωγής των Ρομά που μοιράζονται οι περισσότεροι κάτοικοι της συνοικίας αυτής.**"

30

C-83/14 CHEZ

Η Prima Facie φάση

"Εναπόκειται ... στο αιτούν δικαστήριο **να λάβει υπόψη του όλες τις περιστάσεις που περιβάλλουν την επίμαχη πρακτική**, προκειμένου να διαπιστώσει αν υπάρχουν επαρκή αποδεικτικά στοιχεία για τη διαπίστωση ότι έχουν διαπιστωθεί τα πραγματικά περιστατικά από τα οποία μπορεί να συναχθεί το τεκμήριο της υπάρξεως άμεσης διακρίσεως λόγω εθνοτικής καταγωγής, **και να διασφαλίσει ότι η άρνηση γνωστοποιήσεως** από τον καθού, εν προκειμένω την CHEZ RB, στο πλαίσιο της διαπιστώσεως των εν λόγω πραγματικών περιστατικών **δεν είναι ικανή να θέσει σε κίνδυνο** την επίτευξη των στόχων που επιδιώκει η οδηγία 2000/43.

Τα στοιχεία που μπορούν να ληφθούν υπόψη στο πλαίσιο αυτό περιλαμβάνουν, **ιδίως**, το γεγονός ότι **είναι κοινός τόπος, ... και δεν αμφισβητείται** από την CHEZ RB ότι η τελευταία έχει καθιερώσει την επίμαχη πρακτική **μόνο σε αστικές περιοχές που ... είναι γνωστό ότι έχουν Βούλγαρους υπηκόους Ρομά ως πλειοψηφία του** πληθυσμού τους.

Το ίδιο ισχύει και για το γεγονός... ότι ... η CHEZ RB υποστήριξε ότι κατά **την άποψή της** οι ζημίες και οι παράνομες συνδέσεις **διαπράττονται κυρίως από Βούλγαρους υπηκόους καταγωγής Ρομά**. Τέτοιοι ισχυρισμοί θα μπορούσαν στην πραγματικότητα να υποδηλώνουν ότι η επίμαχη πρακτική βασίζεται σε εθνοτικά στερεότυπα ή προκαταλήψεις, συνδυάζοντας έτσι τους φυλετικούς λόγους με άλλους λόγους."

31

C-83/14 CHEZ

Η Prima Facie φάση

Το αιτούν δικαστήριο οφείλει επίσης να λάβει υπόψη τον υποχρεωτικό, εκτεταμένο και διαρκή χαρακτήρα της επίμαχης πρακτικής, η οποία, πρώτον, επεκτάθηκε έτσι αδιακρίτως σε όλους τους κατοίκους της περιφέρειας, ανεξαρτήτως του αν οι ατομικοί μετρητές τους έχουν αλλοιωθεί ή έχουν δημιουργήσει παράνομες συνδέσεις και της ταυτότητας των υπευθύνων της συμπεριφοράς αυτής και, δεύτερον, εξακολουθεί να ισχύει σχεδόν ένα τέταρτο του αιώνα μετά την καθιέρωσή του, είναι ικανό να υποδηλώσει ότι οι κάτοικοι της εν λόγω συνοικίας, στην οποία, ως γνωστόν, κατοικούν κυρίως Βούλγαροι υπήκοοι καταγωγής Ρομά, θεωρούνται, στο σύνολό τους, δυνητικοί δράστες της παράνομης αυτής συμπεριφοράς. Μια τέτοια αντίληψη μπορεί επίσης να έχει σημασία για τη συνολική εκτίμηση της επίμαχης πρακτικής (βλ. κατ' αναλογίαν απόφαση *Asociatia Accept*, C-81/12, [EU:C:2013:275](#), σκέψη 51).

32

C-83/14 CHEZ

Η φάση της μετατόπισης

"Επιπλέον, πρέπει να υπενθυμιστεί ότι, εάν το αιτούν δικαστήριο καταλήξει στο συμπέρασμα ότι υπάρχει τεκμήριο διάκρισης, η **αποτελεσματική εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης θα απαιτούσε** ότι το βάρος της απόδειξης θα έπεφτε τότε στους ενδιαφερόμενους εναγόμενους, οι οποίοι πρέπει να αποδείξουν ότι δεν υπήρξε παραβίαση της αρχής αυτής (βλ. ιδίως αποφάσεις *Coleman*, C-303/06, [EU:C:2008:415](#), σκέψη 54, και *Asociatia Accept*, C-81/12, [EU:C:2013:275](#), σκέψη 55). Υπό τις συνθήκες αυτές, η CHEZ RB, ως **εναγόμενη, θα είχε το καθήκον να αντικρούσει** την ύπαρξη τέτοιας παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως, **αποδεικνύοντας ότι** η καθιέρωση της επίμαχης πρακτικής και η σημερινή διατήρησή της **δεν θεμελιώνονται καθόλου στο γεγονός** ότι οι οικείες συνοικίες είναι συνοικίες που κατοικούνται κυρίως από Βούλγαρους υπηκόους **καταγωγής Ρομά, αλλά αποκλειστικά σε αντικειμενικούς παράγοντες που δεν σχετίζονται με οποιαδήποτε διάκριση λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής** (βλ. κατ' αναλογία, αποφάσεις *Coleman*, C-303/06, [EU:C:2008:415](#), σκέψη 55, και *Asociatia Accept*, C-81/12, [EU:C:2013:275](#), σκέψη 56)."

33

Τελικές παρατηρήσεις Ρόλος του συγκριτή

- απλώς εργαλειακός
 - αποδεικτικά μέσα για την απόδειξη
 - δυσμενούς αμφισβητούμενης μεταχείρισης
 - συνάφειας της αμφισβητούμενης μεταχείρισης
 - Ανιχνευτής ασυνέπειας
 - εγείρει θέμα αξιοπιστίας που παρέχεται ως δικαιολογία
- μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε διάφορα στάδια της αποδεικτικής διαδικασίας (Prima facie, μετατόπιση) και από αμφότερα τα μέρη

34

Τελικές παρατηρήσεις Φάση Prima Facie

- Ο ενάγων πρέπει να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία για πραγματικά περιστατικά που επιτρέπουν στο δικαστήριο να συμπεράνει ότι μπορεί να έχει γίνει διάκριση
- Τα γεγονότα αυτά θα πρέπει να αποδεικνύονται με υπεροχή των αποδεικτικών στοιχείων.
 - το πιθανότερο είναι ότι τα γεγονότα ήταν αληθινά
 - ο ενάγων δεν χρειάζεται να αποδείξει τη διάκριση με υπεροχή των αποδεικτικών στοιχείων
- Αφορά πρωτίστως την τελική διαδικασία γνωστικής αξιολόγησης των συλλεχθέντων γεγονότων.
- Απαιτεί πολύ ενεργό ρόλο από το δικαστήριο

35

Τελικές παρατηρήσεις Φάση Prima Facie

Το κατώτατο όριο μπορεί να επιτευχθεί με στοιχεία που αποδεικνύουν τη συνύπαρξη ορισμένων από τα ακόλουθα γεγονότα:

- Στο πλαίσιο του ανταγωνισμού για θέση/ευκαιρία
 - Μέλος της ομάδας
 - Κατοχή των απαιτούμενων προσόντων
 - Απόρριψη
 - Η θέση παρέμεινε ανοιχτή
- Έλλειψη διαφάνειας/ άρνηση γνωστοποίησης
- Σχετικές στατιστικές σχετικά με τη δομή των ομάδων που επηρεάζονται από την επίμαχη πρακτική
 - αποκαλύπτουν γενικά μοτίβα
- Ιστορικό της συμπεριφοράς του ερωτώμενου
- Ασυνέπειες/Πιστοληπτικότητα
 - Συγκριτής
 - Καταλληλότητα
 - Αναγκαιότητα
- Γενική πολιτική και πρακτικές του εναγομένου
- Δημόσια αντίληψη και αντίδραση του εναγομένου

36

Τελικές παρατηρήσεις Η φάση της μετατόπισης

- Πλήρες βάρος του φορτίου
 - το βάρος της πειθούς και όχι της απλής προσκόμισης
 - να αποδείξει με σαφή και πειστικά στοιχεία την ύπαρξη πραγματικού αντικειμενικού λόγου που δεν σχετίζεται με κανέναν απολύτως λόγο διάκρισης
 - η αιτιολόγηση πρέπει να είναι πραγματική
 - ο αντικειμενικός λόγος που ο εναγόμενος προσέφερε ως εξήγηση πρέπει
 - να εξυπηρετεί πραγματικές επιχειρηματικές ανάγκες
 - αμφισβητούμενη πρακτική πρέπει να είναι κατάλληλη και αναγκαία για την αποτελεσματική υλοποίηση της ανάγκης αυτής

37

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας

38